

เอกสารสรุปสำหรับสื่อมวลชน :

เบื้องหลังการนำเข้าถ่านหิน และข้อเสนอการเปลี่ยนผ่านพลังงานที่ยั่งยืน และเป็นธรรมในประเทศไทย

ข้อค้นพบหลัก

การนำเข้าถ่านหินเพิ่มขึ้น: การนำเข้าถ่านหินมายังประเทศไทยเพิ่มปริมาณขึ้นในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษที่ 1990 โดยมีปริมาณสูงกว่าการใช้ถ่านหินทั้งหมดภายในประเทศนับตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นมา ในปี 2562 ไทยนำเข้าถ่านหินในปริมาณ 21.7 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 60.8 ของการใช้ถ่านหินทั้งหมด 35 ล้านตัน ในปีนั้น

การใช้ถ่านหินนำเข้าในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น: สัดส่วนการใช้ถ่านหินในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับภาคการผลิตไฟฟ้าจากร้อยละ 23 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 39 ในปี 2562 ถ่านหินนำเข้าถูกใช้ในการผลิตปูนซีเมนต์มากที่สุด (ร้อยละ 61 ของถ่านหินนำเข้าทั้งหมด ในปี 2562) ที่เหลือเป็นอุตสาหกรรมอาหาร สิ่งทอ และอุตสาหกรรมอื่น ๆ

ราว 1 ใน 3 ของถ่านหินนำเข้านำไปใช้ในภาคการผลิตไฟฟ้า :

โดยภาพรวม ในปี 2562 ถ่านหินนำเข้าถูกใช้ในภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 62.7 และใช้ในภาค การผลิตไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระ (Independent Power Producers) ร้อยละ 37.3

ถ่านหินนำเข้าไม่ต้องเสียภาษี : กระบวนการนำเข้าถ่านหินก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการขนส่ง ส่งผลให้เกิดมลพิษทางอากาศจากฝุ่นถ่านหิน มลพิษทางทะเลและแม่น้ำ ทั้งยังทำให้เกิดลิ่งริมฝั่งแม่น้ำ ถูกกัดเซาะ ทว่า กลับไม่มีการจัดเก็บภาษีถ่านหินทั้งภาษีนำเข้า และภาษีสรรพสามิต ทั้งที่เป็นตัวการที่ก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมหึมา การยกเว้นภาษีได้ส่งผลให้ผู้ประกอบการเอกชนเปลี่ยนมาใช้ถ่านหินนำเข้า แทนเชื้อเพลิงอื่น

ผู้ส่งออกถ่านหินรายใหญ่ :

การนำเข้าถ่านหินสู่ประเทศไทยแทบทั้งหมดเป็นการขนส่งทางทะเล ในปี 2562 ประเทศผู้ส่งออกถ่านหินมายังประเทศไทย คือ อินโดนีเซีย ออสเตรเลีย และรัสเซีย

ผู้เล่นรายใหญ่ :

บรรษัทสัญชาติไทยมีบทบาทแทรกซึมอยู่ในห่วงโซ่อุปทานถ่านหิน บริษัทเหล่านี้เป็นทั้งเจ้าของเหมืองถ่านหินในประเทศที่ส่งออกถ่านหิน เช่น อินโดนีเซีย และออสเตรเลีย เป็นต้น เป็นบริษัทขนส่งและจัดจำหน่ายถ่านหินนำเข้าในประเทศไทย และเป็นทั้งผู้ใช้ถ่านหินนำเข้า ในกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม บรรษัทข้ามชาติไทยที่มีบทบาทหลักนี้ประกอบด้วย บริษัท บ้านปู จำกัด(มหาชน) บริษัท ลานนารีซอร์สเซส จำกัด(มหาชน) (โดยมีบริษัท สยามซีเมนต์กรุ๊ป จำกัด(มหาชน) เป็นเจ้าของ) บริษัท เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ จำกัด (มหาชน) และบริษัท เอเชีย กรีน เอนเนอร์จี จำกัด(มหาชน) นอกจากการจัดจำหน่ายถ่านหินนำเข้าภายในประเทศ บริษัทเหล่านี้ยังจัดจำหน่ายถ่านหินนำเข้าไปยังอีกหลายประเทศ

จุดนำเข้าถ่านหิน : เรือบรรทุกถ่านหินนำเข้ามาส่วนใหญ่เข้ามาทอดสมอเรือบริเวณเกาะสีชัง (ในปี 2562 มีถ่านหินนำเข้า 14.4 ล้านตัน เทียบเป็นร้อยละ 66.7 ของปริมาณการนำเข้า ถ่านหิน ทั้งหมด) จากเกาะสีชัง ถ่านหินจะถูกขนถ่ายลงเรือบาร์จ แล่นไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา และ แม่น้ำป่าสักไปยังศูนย์จัดจำหน่ายถ่านหินนำเข้าในอำเภอนครหลวง จังหวัด พระนครศรีอยุธยา เรือบรรทุกถ่านหินนำเข้บางส่วนหนึ่ง จะตรงไปยังเทียบท่าเรือถ่านหินที่ นิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุดเพื่อป้อนเข้าสู่โรงไฟฟ้าถ่านหิน BLCF และ GHECO-I

ศูนย์กระจายถ่านหินในอำเภอนครหลวง: มีบริษัทอย่างน้อย 19 แห่งที่ดำเนินกิจการท่าเรือ การจัดเก็บ ขนส่งและจัดจำหน่ายถ่านหิน ในอำเภอนครหลวง ถ่านหินนำเข้าจะถูกลำเลียงต่อไป โดยใช้รถบรรทุก ศูนย์จัดจำหน่ายถ่านหินนำเข้าได้ขยายมาสู่พื้นที่อำเภอนครหลวงภายหลังปี 2554 จากเหตุการณ์การสังหารแกนนำต่อต้านถ่านหินและคำสั่งศาลปกครองให้ปิดพื้นที่ดำเนินการศูนย์จัดจำหน่ายถ่านหินนำเข้า ในจังหวัดสมุทรสาคร

กฎระเบียบที่ไม่ได้บังคับใช้: หลังจากประชาชนในพื้นที่ได้ทำการฟ้องร้อง ในปี 2562 ศาลปกครองตัดสินให้มีการลดขนาดท่าเรือถ่านหินนำเข้าในอำเภอนครหลวงเพื่อให้รองรับเรือที่มีระวางสูงสุดเพียง 500 ตันกรอสเท่านั้น และให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นและจังหวัดบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยมลภาวะทางเสียง ฝุ่น กลิ่น การกัดเซาะของตลิ่งแม่น้ำ และการจอดเรือบาร์จขวางแม่น้ำ ทว่า กลับไม่มีตอบรับใดๆ ต่อคำสั่งศาลปกครอง หน่วยงานส่วนท้องถิ่นไม่บังคับใช้กฎหมายต่อบริษัทที่ละเมิดกฎหมาย

การเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบพลังงานหมุนเวียนที่สะอาด: การนำเข้าถ่านหินที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นนี้สวนทางกับเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศ ขณะเดียวกัน ไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความเสี่ยงต่อวิกฤตสภาพภูมิอากาศ อันดับต้นๆ ของโลก มีการศึกษาต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพลังงานหมุนเวียน ของประเทศ (เช่น วิสัยทัศน์พลังงานหมุนเวียน 100% ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ภายในปี 2593) ที่ระบุว่ามีความคุ้มค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการใช้ถ่านหินและก่อให้เกิดการจ้างงานเป็นจำนวนมาก

ข้อเสนอของกรีนพีซต่อรัฐบาลไทย

- จัดเก็บภาษีการนำเข้าถ่านหินที่รวมต้นทุนภายนอกทางสังคมและสิ่งแวดล้อม
- บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง ภาษีศุลกากร การใช้แม่น้ำ และผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าและจัดจำหน่ายถ่านหินนำเข้าในประเทศไทยอย่างเคร่งครัด
- สร้างแรงจูงใจให้ภาคอุตสาหกรรมเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบพลังงานหมุนเวียน
- ทะยอยปลดระวางโรงไฟฟ้าถ่านหินและเหมืองถ่านหินที่มีอยู่และยกเลิก โครงการ ก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินและเหมืองถ่านหินแห่งใหม่โดยสิ้นเชิง พร้อมกับรับรองถึงการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม (just transition) ของกำลังแรงงานที่เกี่ยวข้อง
- ทบทวนและปรับแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบพลังงานหมุนเวียนที่สะอาด 100% เพื่อสอดคล้องกับเป้าหมายลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (คาร์บอนไดออกไซด์) สุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero Emission) ภายใน พ.ศ.2608-2613